

A L'ESTIU TOT LO MÓN VIU

A la Plana es nota més el fred si fa vent de llevant, carregat d'humitat, que et cala fins als ossos. O si bufa de tramuntana des de Penyagolosa, que és un vent fred com la neu que vist el pic de blanc en més d'una ocasió cada hivern. No són vents forts, rara vegada bufa el vent amb intensitat per ací. Al respecte, un personatge local anomenat Ripollés, amant de les extremitats igual que un poeta romàntic, quan oïa comentaris o queixes al·lusives al fort vent que feia, s'expresava així:

-Diuen que venta fort... fóra fort si els panys de cases tocaren els *platillos* i el campanar besara la plaça.

De xiquets, a la postguerra, portàvem pantalons curts fins als catorze anys, i amb el fred se'ns feien les cuixes morades i, en ocasions, de carn de gallina. Vestíem calcetins, botes de cuir i, com a roba d'abric, un jersei de llana fet a punt per la mare amb agulles de calça. Les xiquetes vestien calcetins, falda fins als genolls i la mateixa roba d'abric: el jersei per al cos. Passaven el mateix fred a les cames. Les dones duïen la falda per davall dels genolls i calces de niló. Ja no seguien la norma de les seues mares i àvies que, forçades més per les circumstàncies econòmiques que no per la convicció, prescindien de les calces expresant-ho en la filosofia d'estos versets:

*Hasta nadal
calces no cal.
De nadal pac allà
calces no caldrà.*

Com dient: "Fins desembre es pot aguantar el fred. A partir de gener ja comença a allargar el dia."

Ací, d'hivern, si està l'oratge encalmat, passada la refrescada de la matinada o l'ocasional rosada, a les hores de sol fa molt bon estar. L'estiu és ací l'estació més llarga de l'any. La suavitat de les primaveres fa que comence a mitjan maig i acabe a la darrerria d'octubre, que és el temps en què vestim amb mànega curta.

La carència absoluta, en l'època de postguerra, de quartos de bany a les cases condicionava una peculiar higiene corporal que es concretava en el cas dels xiquets a llavar-nos la cara amb sabó (d'escurar) tots els dies en alçar-se de matí, en l'aixeta de la pica gran de la cuina; els peus i les cames a la nit, en una safa, assentats en una cadira; el cap els dissabtes (també amb sabó d'escurar) i perquè quedara fi el cabell, la mare ens el fregava amb vinagre. La resta del cos corria pel nostre compte en les escapades que fèiem a nadar a la séquia.

La séquia Major, que porta al poble l'aigua del Millars per a regar, no estava encara revestida de formigó, els caixers eren de terra i en alguns punts hi

havia un galze d'obra per a poder fer la parada els regadors amb taulons de fusta i, fent córrer l'aigua pels màrgens, regar una partida determinada. Allí, a partir del galze, es formava un clot prou fondo i s'eixamplava el caixer formant un toll ideal per a prendre-hi el bany i aprendre a nadar.

El primer galze, que servia per a fer parada i regar la zona de les Quadrelles, estava situat prop de Mascarell i per això li déiem el clot dels Mascarelleros. Era el més gran i tenia la major aflluència de nadadors. Després venia el clot de la Tomatera (mai vaig saber per què es deia així), que s'ubicava en el galze situat en el tram de séquia que va des del camí Cabeçol a la senda l'Olivereta i que servia per a regar part de la zona de les Quadrelles i els Trescals. Este clot era menys visitat per la proximitat al poble, i sobretot perquè era més xicotet, si es comparava amb l'altre.

En les vacances d'estiu, quan tancaven les escoles, tots els dies després d'assistir a un repàs que donava al costat de ma casa una mestra que es deia donya Amparito, ens ajuntàvem un grupet, i amb l'excusa d'anar a fer brossa per als conills, ens allargàvem a nadar al clot dels Mascarelleros. Ara m'adone del deler que representava allò per a nosaltres, quan pense que en apropar-nos al toll (que no véiem fins que no hi estàvem damunt, ja que caminàvem per la senda del caixer i la séquia en este tram feia moltes revoltes) i oir les veus, la cridadissa dels que ja estaven dins de l'aigua, començàvem de forma automàtica, d'esme, a llevar-nos la roba. Una volta allí la depositàvem, feta un enrotlló, en un lloc que cadascú triava per tindre-la a mà en cas que calguera eixir corrents, si es presentava el sequier que era el sinyo Micalet Tortes. Amb el vestit d'Adam ajuntàvem les mans, com si resàrem, per facilitar la immersió, ens llançàvem en un capbussó des de dalt del caixer al clot i, eixint i entrant, profiant carreres de natació o bussejant, ens passàvem un parell d'hores com si foren un bufit i ho deixàvem quan véiem que teníem el tou dels dits arrugat. Una volta fora de l'aigua solíem jugar a *pardalet en rama* a l'oliverar que hi havia entre el clot i la via del tren que passava a uns setanta metres.

El joc consistia a pujar tots dalt de les oliveres, que eren arbres molt grans per ser centenaris i pel bon terreny que tenien. Hi pujàvem tots menys un, que era el que *pagava* i que havia de procurar agafar el que poguera perseguint-lo de branca en branca, cosa difícil per a ell a causa de l'agilitat i l'habilitat que teníem per a arribar fins a les puntes i despenjar-nos a terra si calia.

Els trens de passatgers arrossegats per locomotora de vapor anaven ranquejant i soltant un núvol de fum pel fumeral i fent un gran soroll que no es corresponia amb la velocitat que aconseguien. Eren sempre molt lents, i encara més quan acabaven d'eixir de l'estació o s'hi aproximaven. Les finestres s'omplien de gent que aguaitava, amb la cara espantada uns, sorpresos i admirats uns altres en contemplar l'espectacle, l'estrany fruit d'aquelles oliveres, plenes de xiquets *en porreta*.